

2017-2018

ISSN: 2454-5503
IMPACT FACTOR: 4.197(IJIF)
(UGC Approved
Journal No. 63716)

CHRONICLE OF HUMANITIES AND CULTURAL STUDIES

VOL. 4 NO. 1 JAN. 2018

A BIMONTHLY REFEREED INTERNATIONAL JOURNAL

SPECIAL ISSUE

On the Occasion of One Day National Conference On

WOMEN EMPOWERMENT IN ANCIENT TO MODERN PERIOD

27th January, 2018

(Book II)

Editor
Mr. Pawde K. W.

Principal
Dr. A. D. Mohekar

ORGANIZED BY
DEPARTMENT OF HISTORY
DNYAN PRASARAK MANDAL'S
SHIKSHAN MAHARSHI DNYANDEO MOHEKAR MAHAVIDYALAYA,
KALAMB. DIST. OSMANABAD

CHRONICLE OF HUMANITIES AND CULTURAL STUDIES (CHCS)

A SCHOLARLY REFERRED INTERNATIONAL JOURNAL

(ISSN: 2278-5144)

Special Issue on the Occasion of National Conference on
Women Empowerment in Ancient to Modern Period

(27-28th July 2018)

Organized by

Shiksha Mahanirmiti Dnyandesh Wadhekar Watanikpalaya
Kalamla, Dist. Dhule

Mr. Pawade, M.
Editor

Dr. Ashokrao Wadhekar
Principal

MIBEN SOCIETY'S
CENTRE FOR HUMANITIES AND CULTURAL STUDIES
KALAMLA (WADHARASHIRDI)

Contact: +91 9729035555 +91 9229007522 chcs@ibmibnsociety.com

CONTENTS

1. भारतीय स्वातंत्र्य लढ्यातील अग्रणी महिला कस्तुरबा गांधी	डॉ.शिवराज बोकडे	07
2. एकोणीसाव्या शतकातील स्त्री सबलीकरणाच्या प्रयत्नांत....	प्रा.विकास टकले	10
3. महिलाविषयक भारतीय कायदे व महिलासंरक्षण	प्रा.डॉ.कुलकर्णी जयश्री	13
4. महात्मा फुले यांच्या विचार व कार्यातील महिला सबलीकरण	डॉ. शरद उ.गावडे	16
5. समाजसुधारकांचे महिला सबलीकरणात योगदान	प्रा.डॉ.आर.यु.हिरे	19
6. र.धो. कर्वे यांचे स्त्री सशक्तीकरणविषयक विचार	डॉ. एस.जी. बंजलवार	21
7. आधुनिक महाराष्ट्रातील महिला सबलीकरणासाठी....	प्रा. राजभोज सदिप	
8. महागाष्ट्राच्या राजकीय व सामाजिक क्षेत्रातील महिलांची स्थिती	प्रा. वंदना घोडके	24
	प्रा. मोपान नवथर	26
9. Modern Education in 19th Century in Maharashtra ...	Khodave Dnyaneshwar	30
10. वैदिक कालखंडातील स्त्री ऐतिहासिक परामर्श	प्रा.माधवी महाके	31
11. आधुनिक स्त्रिविचार आणि स्त्रियांचे सबलीकरण - एक आढावा	प्रा.डॉ. जिरेंद्राड लक्ष्मीकांत	35
12. स्वातंत्र्य लढ्यातील महिलांचा सहभाग- एक अभ्यास	प्रा.डॉ.जी.पी.फसले	38
13. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर व स्त्री सबलीकरण	प्रा. रघुनाथ व्यंकटी घाडगे	40
14. मध्ययुगीन काळातील महिल्या क्षेत्रातील कर्तृत्ववान स्त्रीया	प्रा. डी. डी. जोधळे	43
15. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि महिलांचे सबलीकरण	प्रा. तारू एन. एम.	45
16. भारताच्या स्वातंत्र्य पूर्व काळात महिला सबलीकरणासाठी ...	प्रा. अनिल वोगडे	47
17. शैक्षणिक धोरण आणि महिला सबलीकरण	प्रा.डॉ.अंजली ग. सूर्यवंशी	49
18. एकोणिसाव्या शतक,विधवा पुनर्विवाह व ज्ञानोदय	डॉ.भावना पाटोळे	52
19. १८५७ च्या उठावातील स्त्रियांचे योगदान	प्रा.डॉ.अंभरे एस.डी.	56
20. Relevance Of Swami Vivekananda's Thought	Dr. Mukund Devarshi	58
21. प्राचीनभारतीय स्त्री जीवनाचा आढावा	प्रा.संजय भिमराव तोंडारकर	61
22. Saint Janabai and Warkari Sect	Dr. Swarali C. Kulkarni	64
23. शिक्षण और महिला सक्षमीकरण	प्रा. चौधरी शफिक लतिफ	67
24. हेद्रावाद मुक्तिलढ्यातील महिलांचे योगदान	डॉ. दुधभाते फुलचंद सुर्यभान	69
25. भारतीय स्वातंत्र्य चळवळीत महिलांचा सहभाग	डॉ.संतोष सु.कोटुरवार	71
26. शेतकरी संघटनेत महिलांचे योगदान	प्रा. अविनाश व. अवचट	74
27. मध्ययुगीन काळातील एककर्तृत्ववान स्त्री : अहिल्याबाई होळकर	प्रा.पावडे खोत्राजी वामनराव	77
28. समाज सुधारक आणि महिला सबलीकरण एक अध्ययन	प्रा.डॉ.टि. डी. राजगुरे	79
29. Literature: A Tool of Empowering Women	Kuchekar Shailaja B.	81
30. स्वातंत्र्य लढ्यातील महिलांचा सहभाग	डॉ.सुचिता नि. किडीले	82
31. जिजाऊंच्या जडणघडणीतील छत्रपती शिवाजी	प्रा. नारायण अंभारे	84
32. होळकर घराण्यातील महिलांचे योगदान	श्री.रामप्रसाद व्हडगीर	86
33. हेद्रावाद मुक्तिसंग्राम लढ्यातील महिलांचे शौर्य	श्रीमती.शिगणे के.वी.	88
34. शैक्षणिकधोरण व महिला सक्षमीकरण	प्रा. श्रीमती सरवदे वर्पा ता.	90
35. डॉ. ताराबाई परांजपेचे हेद्रावाद मुक्तीसंग्रामातील कार्य	प्रा. गुंजकरसोमनाथ लक्ष्मण	93
36. महिला सक्षमीकरण : एक सामाजिक दृष्टिक्षेप	पंकज भुजंगराव हाके	94
37. महिला सशक्तीकरण : हिन्दी महिला कथाकारों के संदर्भ में	डॉ. शरद शेषराव कदम	97
38. 'साहित्य क्षेत्र में आया हुआ महिला सशक्तीकरण'	मोरे वर्पा नागोराव	100
39. मराठ्यांचे स्वातंत्र्ययुद्ध व महाराणी ताराबाई	डॉ.सुधाकर दिगंबरराव मुंगल	102
40. 'भारतीय स्वातंत्र्य लढ्यातील क्रांतिकारी महिलांचा सहभाग'	श्री.कौंदारे जे.व्ही.	106
41. प्राचीन ते आधुनिक काळातील कर्तृत्ववान स्त्रीया	श्री. प्रदीप सुधाकर चव्हाण	108
42. स्वातंत्र्यलढ्यातील महिलांचा सहभाग	श्री. लक्ष्मण नथ्युप्रसाद गोरे	111
43. स्त्री सबलीकरणामध्ये ताराबाई शिंदे यांचे योगदान	रविंद्र भगवान दांडगे	113

PRINCIPAL

Late Ramesh Warpudkar (ACS)
College, Sonpeth Dist. Parbhani

१८५७ च्या उठावातील स्त्रियांचे योगदान

प्रा.डॉ. अंशु एस. डी.
इतिहास विभाग प्रमुख

डॉ. रमेश जगदकर महाविद्यालय, सोनपेट ना. सोनपेट त. पारभणी

प्रस्तावना : भारतीय स्वतंत्र लढ्यात भारताला स्वतंत्र मिळून देण्यासाठी १८५७ ते १९४७ पर्यंत भारतीय इतिहास लोखनात कालानुक्रमाने पुढे जाऊन उरला आहे. कारणे भारतीय स्वतंत्र लढ्यातील पुढाकार देऊन कायद्याचा हेतू नसतो तरी भारतीय स्वतंत्र लढ्यातील योगदान समजून आपल्याला नकारता येत नाही. भारतीय इतिहास लेखनात यमाहनवाव, समाजवाद, धार्मिकवाद, प्रायश्चित्तवाद, धार्मिकवाद, समाजवाद, समाजकारण, अर्थकारण इत्यादींमध्ये कार्य करत येत आहे. यांचे प्रयत्नांनी भारतीय इतिहासकारांनी कोवळी वरी, वीथी वरी, स्त्रियांचा वरी, यांचे वरी उरले आहे. यातील सर्वात अटक भारतीय लढे मग जगातल्या सर्व राष्ट्रांच्या इतिहासात दुर्लक्षित राहिल्या आहे याचे कारणे असे की ही इतिहासकार फार मोठ्या प्रमाणात हातून गेल्यामुळे त्यांनी इतिहास लेखनात गौण स्थान दिले. परंतु प्राचीन, मध्ययुगीन, आधुनिक काळात अनेक स्त्रियांनी यांचे अत्यंत महत्त्वाचे योगदान दिले आहे.

१८५७ चा उठाव अस्मिन्नामचे योगदान १८५७ चा उठावातून स्त्रियांचा अत्यंत महत्त्वाचा योगदान मिळाले आहे. या मुळे स्त्रियांचा महत्त्वाचा योगदान प्रामाण्य मिळाले. या उठाव यामुळे भारतीय स्त्रियांनी आपली समाज स्थिती केली १८५७ चा उठाव यामुळे स्त्रियांचा समाज स्थिती उठाव यामुळे अत्यंत महत्त्वाचा योगदान मिळाले. या उठाव यामुळे स्त्रियांनी आपली समाज स्थिती केली १८५७ चा उठाव यामुळे स्त्रियांचा समाज स्थिती उठाव यामुळे अत्यंत महत्त्वाचा योगदान मिळाले. या उठाव यामुळे स्त्रियांनी आपली समाज स्थिती केली १८५७ चा उठाव यामुळे स्त्रियांचा समाज स्थिती उठाव यामुळे अत्यंत महत्त्वाचा योगदान मिळाले.

१) उठाव यामुळे स्त्रियांचा समाज स्थिती केली १८५७ चा उठाव यामुळे स्त्रियांनी आपली समाज स्थिती केली १८५७ चा उठाव यामुळे स्त्रियांचा समाज स्थिती उठाव यामुळे अत्यंत महत्त्वाचा योगदान मिळाले. या उठाव यामुळे स्त्रियांनी आपली समाज स्थिती केली १८५७ चा उठाव यामुळे स्त्रियांचा समाज स्थिती उठाव यामुळे अत्यंत महत्त्वाचा योगदान मिळाले.

२) उठाव यामुळे स्त्रियांचा समाज स्थिती केली १८५७ चा उठाव यामुळे स्त्रियांनी आपली समाज स्थिती केली १८५७ चा उठाव यामुळे स्त्रियांचा समाज स्थिती उठाव यामुळे अत्यंत महत्त्वाचा योगदान मिळाले. या उठाव यामुळे स्त्रियांनी आपली समाज स्थिती केली १८५७ चा उठाव यामुळे स्त्रियांचा समाज स्थिती उठाव यामुळे अत्यंत महत्त्वाचा योगदान मिळाले.

३) उठाव यामुळे स्त्रियांचा समाज स्थिती केली १८५७ चा उठाव यामुळे स्त्रियांनी आपली समाज स्थिती केली १८५७ चा उठाव यामुळे स्त्रियांचा समाज स्थिती उठाव यामुळे अत्यंत महत्त्वाचा योगदान मिळाले. या उठाव यामुळे स्त्रियांनी आपली समाज स्थिती केली १८५७ चा उठाव यामुळे स्त्रियांचा समाज स्थिती उठाव यामुळे अत्यंत महत्त्वाचा योगदान मिळाले.

४) उठाव यामुळे स्त्रियांचा समाज स्थिती केली १८५७ चा उठाव यामुळे स्त्रियांनी आपली समाज स्थिती केली १८५७ चा उठाव यामुळे स्त्रियांचा समाज स्थिती उठाव यामुळे अत्यंत महत्त्वाचा योगदान मिळाले. या उठाव यामुळे स्त्रियांनी आपली समाज स्थिती केली १८५७ चा उठाव यामुळे स्त्रियांचा समाज स्थिती उठाव यामुळे अत्यंत महत्त्वाचा योगदान मिळाले.

५) उठाव यामुळे स्त्रियांचा समाज स्थिती केली १८५७ चा उठाव यामुळे स्त्रियांनी आपली समाज स्थिती केली १८५७ चा उठाव यामुळे स्त्रियांचा समाज स्थिती उठाव यामुळे अत्यंत महत्त्वाचा योगदान मिळाले. या उठाव यामुळे स्त्रियांनी आपली समाज स्थिती केली १८५७ चा उठाव यामुळे स्त्रियांचा समाज स्थिती उठाव यामुळे अत्यंत महत्त्वाचा योगदान मिळाले.

झोनत महलशेवटचा मोगलसम्राट बहादुरशाहाचा पत्नीहोती. १८५७ च्या उठावात ती आपल्या पतीबरोबर सहभागी झालीहोती. पुढे बहादुरशाहा व झोनत महलायांना ब्रिटिशांनीरंगुनला ठेवले त्यांनी १८५७ च्या उठावात हिन्दु - मुस्लीमपैक्याचे आव्हान केले.

समारोप :

वरील शोधलेखनातून आपल्याला असे दिसून येईल की, पुरुषा प्रमाणे अनेकस्त्रियांनी बंडात ओढी घेतलीहोती.या बंडात केवळ हिंदुस्त्रियांनी नाहीतर अनेक मुस्लिमस्त्रियांनी आपल्या कर्तृत्वाने ब्रिटिशांनासळी करी पळी करुन सोडले आहे.एवढेच नाहीतर राणी लक्ष्मीबाईचा वेश घालुन झलकरबाईने आपल्या प्राणाचा त्याग केला ब्रिटिशाच्या लढ्यात ति व तिचा पती मारले गेले.परंतु झाशीच्या राणीला ज्या स्त्रिये वाचवले त्या स्त्रिया इतिहास बऱ्याच लोकांना माहित नाही.

संदर्भ :

- १) भारतीय इतिहासातीलस्त्रिया व स्त्री जीवन - डॉ. एस.एस. गाठाल
- २) प्राचीन भारताला इतिहास - मा. म. देशमुख
- ३) जयसिंगराव पवार - राजर्षी शाहूस्मारक ग्रंथ
- ४) ज्यातीकटकर - मराठा व पेशवे कालखंडातीलकर्तबगार
- ५) कमल भागवत - स्त्री चळवळीतील वाटचाल

□□□

PRINCIPAL

Late Ramesh Warpukar (ACS)
College, Sonpeth Dist. Parbhani